

Wykład Wprowadzenie do wartości

Materiały:

Irena Koźmińska, Elżbieta Olszewska "Z dzieckiem w świat wartości" rozdz. „Dlaczego trzeba i jak można uczyć dzieci wartości?” str. 40-47 (rekomendowany jest cały Wstęp do książki).

Wstęp

Dla różnych ludzi różne sprawy są ważne – dla jednych uroda i wysportowane ciało, dla innych posiadanie najnowszego smartfona i pieniędzy, jedni cenią wiedzę, inni żeglowność, jeszcze inni powiedzą, że najważniejsza jest miłość i rodzina. O rzeczach ważnych zwykliśmy mówić WARTOŚCI. I jak widać, mogą być wartości materialne i niematerialne, a wśród niematerialnych są takie, które bezpośrednio wpływają na nasze relacje z ludźmi. Mają one to do siebie, że – w przeciwieństwie do wartości materialnych – im więcej ich dajemy, tym więcej ich do nas wraca.

Jeśli nasze wartości służą dobru ogólnemu, a nie tylko własnemu, nasze relacje ze światem stają się lepsze. Gdy postępujemy egoistycznie lub nieuczciwie, pogarszają się. Żyjemy w społeczeństwie, ważne jest więc, byśmy się dobrze czuli wśród ludzi oraz umieli zjednywać sobie ich życzliwość, zaufanie i sympatię. Umożliwiają to wartości moralne – zasady dobrego współżycia społecznego.

Jednym z zadań wychowania jest pomoc dziecku w przyswojeniu tych zasad i z ich pomocą, w budowaniu dobrego i mocnego charakteru. **Charakter** to posiadany przez człowieka wewnętrzny system wartości i jego konsekwentne praktykowanie w codziennym życiu. **Charakter jest przeznaczeniem** – stwierdził ponad 2000 lat temu starożytny filozof, Heraklit z Efezu – i miał rację!

Wartości moralnych – ale też antywartości – uczymy się od najmłodszych lat, obserwując otoczenie: rodziców, najbliższe środowisko i całe społeczeństwo wraz z jego kulturą. Nauczane i stosowane wartości – lub antywartości – tworzące nasz charakter, przesądzają o tym, kim jesteśmy, jak żyjemy i jak traktujemy innych. Od naszego charakteru zależy, jakich dokonujemy wyborów, kim się otaczamy, jaki mamy stosunek do świata, jakie stawiamy sobie cele, co jest dla nas w życiu najważniejsze. **Dzięki dobremu charakterowi** człowiek może żyć w harmonii ze sobą i innymi oraz osiągnąć prawdziwy sukces w życiu: wykorzystać swój potencjał, zbudować dobre i trwałe relacje z ludźmi, dokonywać mądrych wyborów i realizować swoje cele.

Mocny system wartości moralnych i umiejętność ich stosowania w życiu to najważniejszy kapitał, w jaki powinniśmy wyposażyć dziecko. Bez niego może się ono

łatwo pogubić we współczesnym świecie, pełnym sprzecznych wskazań i jawnych antywartości. Nauczenie wartości moralnych to najważniejsza rzecz, jaką możemy zrobić dla jego szczęścia.

W nauczaniu wartości chodzi o to, aby uczniowie w pełni zrozumieli istotę każdej wartości, skutki jej stosowania i lekceważenia, mieli sporo okazji do jej praktykowania – i przede wszystkim chcieli je z własnej woli, z pełnym przekonaniem, stosować w życiu. Dla zbudowania takiej motywacji bardzo ważne jest dostrzeganie i docenianie przez dorosłych – oraz dojrzałych rówieśników – stosowanych przez uczniów wartości.

Istota wartości

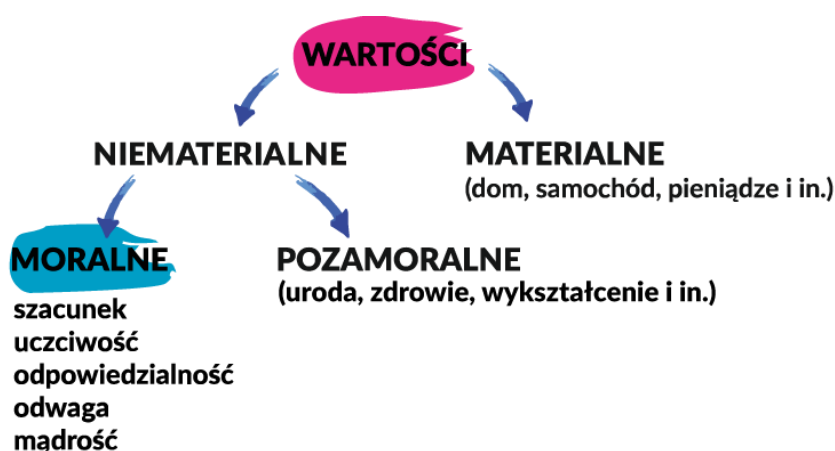
1. Co to są wartości:

- rzeczy i sprawy ważne, wartościowe, cenne
- drogowskazy życiowe, mapy, życiowy kompas
- kryteria naszych decyzji, wyborów i ocen
- standardy, wzorce naszych myśli, postaw i zachowań, które mówią o tym kim jesteśmy, jak żyjemy i jak traktujemy innych

2. Co dla różnych ludzi jest wartością?

Dla każdego z nas co innego jest ważne lub cenne: np. zdrowie, przyjaźń, wygląd, uroda, wykształcenie, miłość, popularność, pieniądze, siła, autorytet, samochód, władza, mądrość, religia, dom, rozrywki, komputer, nauka, gry, osiągnięcia, porządek, solidarność, lojalność, prawda, uznanie, pokój, humor, współpraca, muzyka, rodzina, smartfon, książki, itd.

Wymienione wartości bardzo się różnią (samochód od religii, mądrość od urody). Reprezentują bowiem różne kategorie wartości: materialne i niematerialne, moralne i pozamoralne. Nas interesować będą **wartości moralne**.

3. Co to są wartości moralne?

- Wartości moralne to drogowskazy do lepszego, harmonijnego życia. To idee, zasady i postawy, które skłaniają ludzi do zachowań korzystnych zarówno dla tych, którzy je praktykują, jak i dla osób oraz innych istot, do których są skierowane i/lub których dotyczyć będą skutki naszych działań.
- Zachowania podyktowane wartościami moralnymi nie krzywdzą innych. Wartości moralne kształtują lepszych ludzi, lepsze życie i lepsze stosunki międzyludzkie.
- Cechą wartości moralnych jest to, że im szerzej je praktykujemy (im więcej ich dajemy innym), tym więcej ich do nas wraca i wokół nas przybywa. Wartości materialne i pozamoralne, np. zdrowie, uroda, wykształcenie, tejsze cechy nie mają.

4. Co zapewnia przestrzeganie ładu społecznego/zasad społecznego współżycia?

- wewnętrzny system moralny poszczególnych osób i grup społecznych
- system prawny

5. Dlaczego dla ładu społecznego nie wystarczy samo prawo?

- A. prawo jest reaktywne, działa po fakcie; wartości są proaktywne: powstrzymują złe działania
- B. nie da się upilnować wszystkich ludzi, we wszystkich sytuacjach – ludzie mogą się „upilnować” wyłącznie sami, gdy mają ukształtowany, mocny system wartości moralnych – **wewnętrznego sędziego/sumienia**
- C. prawo dotyczy cięższego kalibru przewinień; życie tworzy sytuacje, których nie można lub nie warto rozwiązywać na gruncie prawa
- D. prawo jest powolne – nowe przepisy nie nadążają za nowymi zjawiskami społeczno-technicznymi

Przykłady:

Ad A: Zabójca zostaje ukarany po procesie o morderstwo (o ile zostanie złapany), ale to nie wróci życia ofierze. Wartości powstrzymują przed zabójstwami, kradzieżami, szkodzeniem ludziom.

Ad B: Warto zastanowić się, jak zachowują się ludzie, gdy czują się anonimowi w wielkim mieście lub internecie. Świetną ilustracją jest krótka bajka filozoficzna „**Pierścień Gygesa**”.

Ważne pojęcia:

- **ludzie zewnątrznie sterowani** – przestrzegają praw i zasad tylko wtedy, gdy czują kontrolę zewnętrzną, „czują na sobie” wzrok innych ludzi; postępują właściwie ze strachu przed karą/społecznym napiętnowaniem, ale gdy zewnętrzna kontrola ustaje, często postępują niemoralnie.
- **ludzie wewnątrznie sterowani** – postępują dobrze i przyzwoicie bez względu na

to, czy ktoś to widzi lub się dowie (chodzi zarówno o karę, jak i pochwałę/nagrodę), bo kieruje nimi mocny wewnętrzny system wartości moralnych, sami są dla siebie sędziami, sumienie każe im czynić dobro. Poprośmy uczestników, aby zastanowili się, **jakimi ludźmi chcą być**.

Ad C: Ktoś ukraść komuś z ogrodu jabłka – sprawa nie trafi do sądu, bo jest zbyt błaha, ale jest to czyn niemoralny, złodziejstwo. Sama nazwa „złodziej” zawiera w sobie słowo „zło” – to człowiek „czyniący zło”. Inne przykłady: nieudzielenie pomocy w sytuacji nie zagrażającej życiu, oszukiwanie w codziennych sprawach, plotkowanie, zaniebywanie bliskich osób, zdrada, niestaranne wykonywanie pracy, poniżanie innych itd. Złe działania lub zaniechania często nie są wystarczającym powodem, by wszczynać postępowanie sądowe, jednak narażają innych na straty, krzywdę, cierpienie. Są to zachowania niemoralne. **Można nie łamać prawa i być człowiekiem niemoralnym!**

Ad D: Cyberprzemoc, nowe rodzaje dopalaczy, nowe typy przestępstw gospodarczych.

6. Jak wyglądałby świat bez wartości moralnych? Jakie by były skutki życia w świecie bez wartości? Np.:

- uprowadzanie i mordowanie ludzi na „organy do przeszczepów”
- powszechne oszustwa, morderstwa, gwałty, rozboje, kradzieże
- masowi hakerzy komputerowi
- brak ładu społecznego – nie obowiązują żadne umowy i zobowiązania, nikt nie przestrzega zasad
- świat tonie w brudzie, ciągłe awarie – nikt nie czuje się za nic odpowiedzialny
- nie działa handel, banki, służba zdrowia, straż pożarna, policja

Skutkiem może być: chaos, brak bezpieczeństwa, niska jakość życia, upadek obyczajów, dziczenie, upadek kultury i edukacji, brutalna walka o przetrwanie.

Tak bywa podczas ekstremalnych sytuacji jak klęski żywiołowe i wojny, gdy nie działa policja, straż, sądy. Przed zachowaniami niemoralnymi chroni ludzi system wewnętrznych wartości. Ludzie z ukształtowanym dobrym charakterem nie kradną, nie zabijają, pomagają innym. Dlatego:

- należy przestrzegać wartości moralnych, ponieważ świat bez nich nie przetrwa.
- wartości moralne stoją na straży życia i jego jakości!